

Arad, REDACȚIA
Arad, Deák Ferencz-u. Nr 8

Pen' ABONAMENTUL
pe Pentru Austro-Ungaria:
an pe un an 20 cor. pe 1/2
an 10 cor.; pe 1/4 de an
5 cor.; pe 1 lună 2 cor.
N-ri de Duminecă pe an
— 4 coroane.
Pentru România și
străinătate pe an:
40 franci.

Manuscripte nu se rapoază

ADMINISTRAȚIA:
Arad, Deák Ferencz-u. Nr 8

INSERTIUNILE:
de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b.,
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Scrisori nefrancate nu se
primesc.

TRIBUNA POPORULUI

SITUAȚIA.

II.

(R.) În toate, dar mai ales în politică, viața se manifestă prin luptă. Eată de ce marele bărbat politic român Șaguna chiar dela început a fost contra pasivității. Prevedea că prin pasivitate puține drepturi naționale o să putem câștiga. De fapt, pasivitate în înțelesul strict al cuvântului nici n'a fost decât în ceea ce privește pătura cultă. Poporul s'a dus totdeauna la vot și de sigur, că lăsat cum a fost, pe mâna administrației, el s'a demoralizat mai tare decum ar fi dacă la fiecare alegere intra în luptă, sub conducerea corifeilor naționali, cu deviză națională. Azi, aproape pretutindeni, țeranul român ia alegerea drept un prilej de a câștiga puține parale, ori, unde sunt mai înalți, un fel de robotă mai ușoară, la care fibraele îi duc sub steag și adesea cu muzică. Pentru a înțelege adică și a urma strict pasivitatea, trebuia ca poporul român să fie mult mai educat politicește, de cum era la începutul constituționalismului.

De altminteri pasivitatea absolută nici nu s'a proclamat de cât atunci, când pe d'oparte în urma abuzurilor administrative, pe de altă parte în urma puținei griji ce s'a purtat pentru educația politică a poporului, n'am mai putut răsi nicăiri să alegem.

Aceste-s fapte, pe cari li-am amintit pentru a ilustra numai unele din urmările nefaste ale pasivității. Roadele bune să le însire cei cari și azi o susțin și-o aplică, pe toate terrenele, cu o încăpăținare demnă d'o cauză mai bună.

Așa fiind, natural că n'am impus adversarilor și nici greutăți nu le-am făcut. Ba din contră: am înlesnit atâtor nulități maghiare să ajungă a ne face legi. Și cu toate că confrății dela Lugos ved supărare mare între Unguri pentru-că suntem pasiviști, noi cutezăm să afirmăm, că chiar între bărbații de stat și politici mai serioși ai Ungurilor nici trei la sută nu sunt cari să se intristeze de pasivitatea noastră. Dincontră, când ar auzi că intrăm în alegeri, i-ar apuca pe foarte mulți grija și frigurile.

De altminteri, că ce se poate ajunge printr'o activitate fie chiar și mai domoală, ni-o arată Sași. Nu-s adevărat în tot Ardealul mai mulți Sași de cât suntem noi Românii în comitatul Aradului. Și totuși ei au 15 deputați în Dietă, cari — ori cât am obiecționa — dar au susținut drepturile neamului lor, așa că așezămintele lor culturale și economice au putut prospera în pace, pe când împotriva noastră s'au dat într'una asalturi selbatice și cei mai distinși fi ai neamului românesc și-au cheltuit forța într'o luptă desperată, în care, ce să ne mai amăgim, dar învingși noi am rămas, cei mai buni ai noștri trebuind să pribegescă, alții stau desolați și descurajați în patrie, unde nici organizarea politică nu o mai

avem, pe când conferențele săsești de pildă, se țin netulburate.

A mai fost apoi o greșală: n'am avut rolurile împărțite. Eată, între Sași sunt verzi, radicali și bătrâni, cari deși au trecut și prin partidul liberal ungueresc, sunt însă bine înțeleși cu toții și când le vine la socoteală, se fac eărăși toți o apă, după cum și Ungurii sunt toți una când vorba e de interese superioare maghiare.

Cine urmărește apoi mișcarea dintre Slovaci, de când ei au proclamat activitatea în vederea alegerilor dietale, eărăși trebuie să rămână îngrijat de tăcerea ce domnește între Români. Ca mâne o să sosească alegerile și într'un singur cerc electoral o să vedem cu miile mergând alegătorii români la vot, uniți duși de administrație, alții arvuți de kossuthiști de pildă, alții având simpatii pentru poporali.

Și ce o să răspundem, când Ungurii și chiar lumea întreagă ne va zice că pasivitatea noastră este un mare hucug și se reduce la neputința șefilor de a stăpâni poporul.

Dar să admitem, că n'avem ce cauta în Dietă, că nu e acolo nimic de făcut și că la urma urmelor nici nu o să putem alege pe nimeni. Și atunci însă alegerile trebuie folosite drept prilej de a face un pas înainte spre organizare. Un distins amic al nostru ne expunea, în privința aceasta, următorul plan, pe care, se înțelege, aci îl schițăm numai.

Conferența națională cu delegați, zadarnic protestăm prin comitate, nu ni-se permite. A ne întruni însă în cercuri electorale, a proclama acolo candidați naționali pentru Dietă, nu ne poate opri nimeni. Ear' candidatura acestora eărăși, e sigur, o proclamă aderenții partidului național, alegătorii cari se obligă a lupta și a vota pentru isbandă naționalismului. E indiferent acum de aci încolo dacă acești candidați pot ori nu să intre în Dietă. Netăgăduit rămâne însă faptul, că ei reprezintă în chipul cel mai constituțional totalitatea aderenților partidului național și astfel vor avea drept de a vorbi și a decide în numele partidului. Și dintre toți acești candidați numai unul de-ar intra în Dietă, acela — luând, se înțelege, avizul partidului organizat cu acest prilej — are drept și datoria nu numai să susțină cu demnitate programul național, dar și să accentueze ne-dreptățile ce zilnic îndurăm și să ceară abrogarea ordonanțelor lui Hieronymi. Vocea noastră, numai a celor din comitate, unde ne poate înfunda și cel mai neputincios vicșpan, nu se aude ca a celui-ce vorbește în sfatul țerii.

Supunem aprecierii cititorilor noștri și aceste idei, ca prin discuțiune nu numai să ne luminăm cu toții, dar să ajungem la o înțelegere.

„Pericolul germanisării“. Pe când alte neamuri nu vor nici prin asupra să se lapede de naționalitatea lor, lui „Magyar-

ország“ îi este frică de germanisarea maghiarimei prin următoarele mijloace:

„Armata comună e germană; majoritatea confesiunii (1) judaice la cămin vorbește nemțește (sic! asta-i maghiarisare!); în școlile noastre mediu limba germană e studiu obligator (de aceea nu se găsec bilinguiști între Unguri, pentru a fi aplicați la consulate!); în locurile de petrecere din capitală sunt reprezentanții nemțești (dacă nu i public maghiar și mai puțin „artă maghiară“); cei mai mare parte din învățații noștri se adapă la isvoarele științei germane (unde-i „știința“ maghiară?) . . .“ etc.

Pornid din aceste motive de desperare, independențistul „combato“ prietenia cu Germania.

Și oameni așa slăbănogi în vlagă vieții naționale, vor să cutopească massa mare a naționalităților din Ungaria!

Toleranță. Se știe, că Rusia e o împărăție mare absolutistică, cu monarch puternic autocrat, dela care depinde viața și moartea milioanele de supuși. Cu toate acestea, chiar în guvernarea ei absolutistică adese ori întâlnim momente, cari dau dovezi de o toleranță cu mult mai mare, decât în unele state politice constituționale, cum e. bună oară, Ungaria noastră, guvernată de singurul element „alcătuitor“. O dovadă de asemenea toleranță ne dă noul guvernator rus al Varșoviei, contele Ciertkow. Cu prilejul instalării sale în post, numitul guvernator a primit, între alții, și deputațiunea profesorilor dela universitate și dela celelalte școli din Varșovia. În convorbirea cu dinșii, guvernatorul rus i-a întrebat, că „pricep ei limba polonă!“ Răspunsul profesorilor a fost negativ, de ceea-ce noul guvernator s'a mirat foarte mult și a zis, că dinșii nu poate să înțeleagă: cum pot atunci profesorii să stea în contact cu populațiunea, grosul căreia vorbește numai limba polonă?

A produs oare-care senzație în cereurile oficiale rusești din Polonia declarațiunea noului guvernator rus, de care mai întâiu s'a ocupat foaia polonă „Przegled“ din Lemberg, apoi celelalte ziare polone, cari s'au pronunțat asupra ei în articoli lungi. Presa rusească n'a luat încă notă de cuvintele guvernatorului. Dar' Polonii din Rusia, după asupra limbi lor în curs de multă ani, — privesc păgirea noului guvernator ca un bun semn pentru activitatea în lui viitor.

Aceasta se explică, și șovinismul noștri „liberal“ și „constituționaliști“, — pot mult să învețe și să se cumintească din asemenea procedări bune ale Rușilor absolutiști.

...după naționalități.

(*) Situația din Austria a început să se desvolte în sensul unei clarificări, unei liniștiri, în calea unui progres veddit, înspre împăcarea popoarelor, atât de pornite în vrășmășie între-olaltă, în anii anteriori.

Pe de-o parte obstrea elementelor turbulente în lupta ce au dus în parlament, pe de altă parte chibzuita conducere a treburilor statului de ministrul Körber, mai ales însă, respectul și alipirea de Coroană, vor fi contribuit la desvoltarea lucrurilor în această direcțiune.

Neajunsurilor, pricnuite de situația încurcată, nu puțin importanță este de a li-se atribui, întru câștigarea convingeret: că împedecarea funcționării regulate a organizațiunii de stat poate duce la desastre necalculabile, la nimicirea acelor cari interese specifice pun în calea marilor interese generale, ba poate duce chiar la distrugerea statului.

Pe când în Austria par a se fi îndreptat lucrurile pe calea cea bună, — în Ungaria trebuie să constatăm persistența pe calea agrestunei șoviniste.

Majestatea Sa, în deosebite rânduri întrefinându-se cu membri de ai delegațiunei austriace și-a exprimat mulțumirea de reprezentanța austriacă; și și-a exprimat speranță, că din ce în ce va merge și mai bine . . .

Și de fapt, în Austria idea ighe-moniet unei rase s'a înlăturat de pe scena politică și bunul Sveran vede cu mulțumire că popoarele sale din Austria, pe cale de a-si asigura o mai echitabilă desvoltare proprie, cu aceeași dragoste se alipesc de glorioasa Casă domnitocre, cu care sunt întotdeauna împărțășite de părintele tubitor al lor, al tuurora.

Dacă obiceiuri tradiționale și miseri locale formează încă o puternică reacțiune, nu e mai puțin adevărat, că semănța progresului, binecuvântată de sus, a fost deja sădită.

Nu așa se prezintă situația în Ungaria!

„Națiunea singură alcătuitoare“ continuă de a monopolisa „reprezentanța“ țării, folosindu-se de această situație pentru a răsturna bolovani în calea conduceret unitare a monarhiei.

Maghiarii se alipesc de dualism nu convinși de conștiinciositatea conduceret monarhiei, nu din devotament pentru Tron, nu convinși de necesitatea mențineret situațiunii de mare putere a Austro-ungariei, — ci în „speranța“ că „neamului ales“ din timpul modern i-se va da un rol egal cu al întreget Austrii în conducerea monarhiei; și din motivul — că nu au putere de a se desface de Austria, fără de a se face părtași de un nou „Vilagos“.

„Singurii alcătuitoari de stat“ însă uită, că bunul nostru Monarch de câte-ori vorbește popoarelor sale, atât de dincoace cât și de dincolo de Leitha, se adresează tuturor; se adresează popoarelor sale din Ungaria, nici-decum însă numai poporului maghiar. Căci „vitam et sanguinem“ multe banderli nema-ghiare și au dat-o pentru Tron! Și aceasta și multe altele nu se uită decât de actualii „alcătuitoari“ poate . . .

Nu se uită a-estea și tot odată se și ține seamă de adevărata valoare, adevărata forță etnică constituțivă de stat care se impune, se va impune, ca în Austria, și în Ungaria, cu timpul.

Nesățioșii șovinisti însă vor și mai mult, decât cu ce au fost gratificați până acum.

Ori-cât ar cere însă, ori-cât ar „pretinde“, — zice scriptura: „Nemulțumitorului i-se ia darul“, — și va veni rindul și la arondarea Ungariei după naționalități, după-cum se propune aceasta acum în Austria.

„Unirea și toleranța“.

Sub titlul de mai sus „Unirea“ (8 Iunie) publică un lung articol în care caută să dovedească intoleranța ortodocșilor. E treaba celor dela Cernăuți și dela Caransebeș — pentru-că mai ales pe aceia îi ceartă — să răspundă multelor acuse. Noi vom răspunde numai la un singur pasagiu. Scrie adevărat „Unirea“:

Dar' mai în primăvară ce mare tără-boiu făceau aceiași domni contra tuturor uniților, tineri și bătrâni, laici și mireni, pentru-că părintele Lauran, acum un an și mai bine, răspuns sinodului aradan, că... Știți bine ce a răspuns! Și cum ne mai acuzau pe toți, pentru unul, pe tema că nu am voi un lucru, care la venerata Mitropolie din Blaj s'a inițiat și s'a pus în praxă mult înainte de a se ști, că cine va fi azi mâne în fruntea eparchiei dela Arad.

Alt fapt. — Aceiași bunți naționaliști persecută până la repunere pe un fruntaș al orașului lor pe simplul motiv, că e — greco-unit.

Întâiu de toate n'a fost vorba de — o adresă a „părintelui Lauran“ ci de o adresă a consistorului greco-unit („Unirea“ nu mai scrie greco-catholic; e un progres și asta!), ear' noi n'am acuzat pe toți pentru unul, ci am constatat că într'adevăr, deși mitropoliții dela Blaj și dela Sibiu s'au înțeles cum să ne ajutăm reciproc susținerea școalelor confesionale, consistoarele greco-unite din Orade și Lugoj nu mai vor să știe de această înțelegere între mitropoliții

Acesta-i adevărul.

Cât privește acum persecuțiunea până la repunere a dlui Dr. St. C. Pop, căci de sigur la el face aluzie „Unirea“, avem de observat că singur dl Pop s'a isolat de prietenii săi de mai înainte și a intrat în tovărășia dlor Bocșan, tatăl și fiul, Măglaș, Hamsea etc. Că a intrat între acești domni, era în dreptul și libertatea d-sale; în sfârșit omul se adună cu cine se aseamănă. Ceea-ce a făcut însă ca într'adevăr, ortodocșii să schimbe și ei atitudinea față de dl Pop, este că d-sa s'a apucat chiar în foi să condamne cu violență actele consistorului, asupra cărora judecata numai Sinodul este în drept a aduce. A scris între altele, în „Tribuna“, că consistorul și episcopul a săvârșit fapte criminale! Vezi Doamne, pentru-că a eliminat dela preparandie pe capii greviștilor cari denunțaseră pe la foile maghiare și pe la inspectorul maghiar de școală și-i ceruseră aceluia intervenția încontinuu hotărârilor unanime ale constorului.

Cât privește acum afirmarea cu „persecuțarea până la repunere“, aici lumea credea că dl Dr. St. C. Pop e mult mai tare și puțin îi pasă de ura și atitudinea tuturor elementelor contra căror a pornit lupta pentru a-i desrobi, vezi Doamne, tot pe ortodocșii ajunși sub „tirania“ episcopului Goldiș și a sftenicilor Mangra și Ciorogariu. Se plânge deja până acum? Dar ce va fi când în cercuri ortodoxe tot mai largi, oamenii își vor trage consecuențele față de d-sa, care luptă împotriva sistemului înagurat de noi într'adevăr, numai prin forța poporului. Și luptă anume pentru a-i ridica în domnie pe cei, sub cari diecesa asta a suferit un pătrar de veac. Luptă zadarnică, se înțelege. Nu noi suntem însă cei cari l'am împins în această luptă, ci de bună voie s'a aruncat d-sa în valurile despre cari „Unirea“ se teme că pot să-l răpună.

Rugăm pe confracții dela „Unirea“ să ia aceste rectificări în binevoitoare atențiune.

Din România.

Dela Academia română Vineri la orele 1 jum. ședința se deschide sub presidenția d-lui P. S. Aurelian.

D-sa acordă cuvântul d-lui P. B. Hășdău. Imediat după aceasta dl Hășdău dă citire interesantului studiu făcut de d-sa: „Cine sunt Albanezii?“

Dl Hășdău vorbește mai întâi de asemănările cuvintelor albaneze, despre albanism la români etc.

D-sa combate ideea multor scriitori cari s'au exprimat în altfel. Suține că albanezii se trag și ei din Dacia.

Verbește apoi de împărțirea Daciei de Dioclețian și de diferenții regi ai Daciei, continuând descriind stabilirea celor l'alte popoare barbare.

Verbește despre Dacia liberă și Tracia besii, vrășmasia ce și-o purtau aceste două popoare. Explică cuvântul albanez „ekipe“ care însemnează Vultur etc.

Definește cuvântul bes, care în limba albaneză înseamnă credință. Continuă cu explicarea cuvântului de „abeș“ care la Bănășeni înseamnă „ad fidem“.

D. Hășdău lămură diferitele peri-peții prin care a trecut Leon Tracul, lămură mai departe dispariția numelui de besii și adoptarea cuvântului de albanezi, a cărui însemnătate promite a o desvolta cu altă ocazie. D-sa afirmă că albanezii se trag din Macedonia; și că ei ne sunt în tocmă așa de apropiați ca Celții francezilor.

Conchide cu următoarele concluziuni: Românul urmează să revadă gramatica albaneză.

Românul să iubească pe albanez, căci nu se apropie de nici o națiune așa de mult ca de albanez.

D-sa recită un proverb întrebuințat de românii. „O să vedeți că singele nu se va face apă nici odată“. D. Hășdău confirmă tot de odată părerea d-sale, că până când albanezii nu se vor uni cu macedonenii, până atunci cei din urmă nu vor scăpa de jugul turcesc. D-sa a fost viu aplaudat de întreaga asistență albaneză, care a fost într'un număr foarte mare. În urmă se suspendă ședința.

La ora 2 și un sfert se reîncepe ședința sub presidenția d-lui Iacob Negruzzi, d-sa acordă cuvântul d-lui Erbiceanu.

D-sa dă citire unor acte oficiale necunoscute până în prezent, relativ la Imperiul Bizantin.

D-sa arată traiul depravat pe care-l ducea Isac II, vanitățile de care era stăpânit, caracterul său vicios și în fine vorbește despre căderea Constantinopolului, continuând apoi lămurind strivirea Bulgarilor.

În urmă dă citire secundului document scris de George Artropolito în privința caracterului de care erau dominați Vlachi. Despre unirea Vlachiilor cu Cumanii Sciții etc. Explică năvălirea Cumanilor revoltele Rumeilor etc. apoi curajul femeilor Vlachiilor și conchide zicând că poporul nostru a trăit și va trăi pe vecie.

La orele 4 ședința se ridică.

Rimizac.

Literați remunerați!

În sfârșit am am ajuns s'o vedem și pe asta! Literați remunerați... Bătrânii cari au cheltuit bani și vlagă și zece de ani au ostenit să întărească Asociațiunea Tran-

silvană, acum pot muri în liniște și pace. Au întărit-o până într'atâta, că azi literații pot fi remunerați. Cine nu crede, caute N-rul IV (pe Maiu) din „Transilvania“, organul oficios al Asociațiunii și citească dările de seamă despre ședințele comitetului și secțiunilor Asociațiunii.

S'au asigurat până acum ca spese de călătorii lui V. Goldiș 87 coroane; lui Arsenie Vlaicu 127 cor. 20 fl. Boier mai mare fiind, dl Vlaicu a și cheltuit, nu ne îndoim, mai mult. Dl Iosif Vulcan și Viciu nu și-au înaintat încă cvitele.

Toate cheltuelile acestea sunt pentru participarea susamintiților la ședințele secțiilor din diferitele orașe (Brașov, Sibiu, Rodna). Ca mâne să o să vedem că secretarul general își va înainta și el socoteala cu spesele pentru inspecțiunile dela diferitele secții.

Dar să nu cărtim! În sfârșit, dacă bătrânii au fost atât de proști — ierte-ni-se cuvântul — să ostenească zece de ani dela adunări cheltuind din pungă, d-lui Vlaicu de pildă, cine să-l pretindă a merge gratis până la Rodna, să-l întrebe de sănătate pe dl Porcius și să asculte cetirea „Introducerii în știința botanică, pe care mult mai comod o putea citi acasă, seara. Dacă așa au hotărât însă membrii Asociațiunii, poftescă să plăti — Asociațiunea! Tot așa, la ce să se deranjeze dl I. Vulcan până la Brașov, să asculte citirea procesului verbal al unei ședințe (la care nu participase) și să citească propunerii cari le putea trimite cu posta? Așa s'a hotărât și — deci, așa trebuie să se facă.

Ar fi însă serioase obiecțiuni de ridicat când vedem că cei din secțiuni vor primi o diurnă de 10 coroane pe zi, ear pentru referenți s'a hotărât o remunerațiune. Așa da, așa mai înțelegem și noi literatură. Dar tot în sec, ca până acum, desigur că nu era să luăm avânt.

Remâne numai, ca măritul congres național bisericesc și veneratele sinoade să ridice și ele diurna deputaților, ear pentru referenți, în proporția muncii, să voteze remunerațiune. Să vezi atunci muncă: ședințele au să țină săptămânii de zile, ear referadele vor fi și ele mai serios lucrate, pentru-că alta-i când lucrează gratis, din tr'gere de inimă pentru neam, și alta e când știi că vei încasa nu numai eventuale critici, dar și diurne și remunerațiune.

Omul obiectiv va întreba însă: bine, bine, dar care-i rezultatul a 1000 coroane cheltuite în felul acesta, — căci aproximativ cam atâta se cheltuește cu spesele; diurnele și remunerațiunile nu s'au încasat încă.

Vine atunci însă dl Diaconovich și răspunde: Aveți răbdare, onorabili domni! Obrazul subțire cu chelțul se ține...

Și cine s'ar incumeta să discute, că literații sunt crema societății noastre?

Ear dacă vre-un răutacios orf pedant va reflecta că nici în alte țări societățile de felul Asociațiunii nu și remunerează cu bani membrii, și acestuia i-se va putea răspunde: Dar de ce să fim noi, Românii vinovați dacă știm să apreciam mai bine literatura și spiritul de jertfă la noi e mai dezvoltat?!

Mai e apoi ceva la mijloc: azi mâne pela bănci va fi o concurență poate chiar primejdioasă din punct de vedere al păcii sociale între Români... Deschizându-se acum teren nou, a literaturii cu mărci de prezență, cine poate prevedea câtă lume, câte talente, nu va fi atrasă spre literatură, teren ingrat până acum, și astfel cultura poporului nostru va lua o dezvoltare uimitoare.

Tăcere deci și închinăți-vă d-lui Diaconovich, că dela el trebuie să porcedă și acest americanism în literatura română.

Noutăți

Arad, Iunie 11 n. 1901.

Cununie. Distinsul naționalist și fruntaș politic din Bucovina, dl Dr. G. Popovici, deputat, s'a cununat Sâmbătă în Cernăuți cu d-șoara Maria Șendrea, fiica d-lui St. Șendrea, fost ministru și actual senator, unul din marii proprietari ai României.

Urăm tinerilor căsătoriți toate fericirile!

Numire. Dl doctorand în drept Aurel Cioban a fost numit interpret pe lângă consulatul român din Budapesta. Îl felicităm.

Declarațiune. În Nr. 163 din 2/15 Septembrie 1900. am publicat în „Tribuna Poporului“, sub titlul: Din jurul Orăștiei, un comunicat carele atacă procedura oficiasă a dlui protopresbiter Vasilie Domșa la alegerile de capelan în comuna Romoșel, afirmându-se despre acelea, că au fost ilegale și întărirea lor din partea scaunului și consistorului și mai ilegală, și în fine că dl protopresbiter ar fi rămas fără sutele ce le-a încasat dacă nu se întâmpla așa, căci parochul Vasiliu Basarab desigur și-a deschis de multe ori punga până a ajuns la adevărat. La urmă corispondentul continuă: „Sibiule și șefule tractual, dacă așa vă înțelegeți chemarea, atunci acoperiți-vă fața. Cu căpătulei ca și aceste nu ne facem nici o cinste înaintea străinilor“. Pentru aceste calomnii dl protopresbiter Vasilie Domșa dela Orăștie ne-a intentat proces de presă și redacțiunea foaiei noastre în urma acestei declarații următoarele: Comunicatul s'a publicat în foaie fără știrea redactorului; calomniile cuprinse în el, după cercetările noastre ulterioare, nu au nici o basă, regretăm publicarea lor în foaie și declarăm pe onoare, că nu știm dela cine l'am primit, eară pentru apariția lui în coloanele foaiei noastre în absența noastră dela redacție în acel timp, prin această cerem scuze. — Arad 10 Iunie 1901. I. Russu Șiriani, redactor responsabil.

Din parte-i redacția mai observă, că într'adevăr, corpondența s'a publicat în absența d-lui Russu, ceea-ce s'a dovedit și prin cercetările judecătorești. Cât privește acum cuprinsul ei, însuși autorul a revocat-o întregă încă la 10/23 Sept., înainte d'a se ști că o să fie proces și dacă în toată afacerea dl Domșa n'a putut avea în fața d-sale pe autor, este pentru-că cu ocazia mutării localului redacțional astătoamnă, s'a pierdut manuscrisul și comitiva.

Grevă. De câteva zile muncitorii minelor din Reșița s'au pus în grevă, din pricina nemulțumirii lor cu proprietarii minelor. Greva începe să devină tot mai serioasă, mai ales acum, după-ce o deputațiune a greviștilor s'a întors dela ministrul internelor fără rezultat dorit. Eri greviștii au arangiat mari demonstrații, având între ei și femei cu poala încărcată de pietri. Voiau adevărat să impresoare și să bombardeze locuința din piața a oficianului de mine, dar' gendarmeria, eșită la timp, a respins pe răsvrșitorii. Seara au sosit apoi la Reșița și două companii de miliție.

Numărul greviștilor mineri se sporește din ce în ce, alăturându-li se mulțime de muncitori și din alte branșe. Până eri seara numărul greviștilor se urca peste 4000. Proprietarii minelor nu vor să stea cu ei de vorbă, până nu și încep lucrul. Direcția minelor printr'o publicație îi vestește, că se pot considera ca dimiși din slujbă. În urma acesteia în tot momentul se așteaptă izbucnirea grevei și între muncitorii din Anina. — Cu data de eri (10 l. c. n.) după amiază se telegrafează din Reșița: Situația începe să devină tot mai critică. Între greviști și gendarmerie a fost o luptă crâncenă. Chiar și femeile asvirliau cu pietri asupra gendarmilor, cari au usat de armă. Sunt o mulțime de răniți. — În Anina e mare temerea, că greva va izbucni și acolo, deoarece-ce greviștii vor să atace pe muncitorii cari se găsesc încă în lucru.

Principala pretenție a muncitorilor e, ca timpul de lucru să fie redus dela 12 la

ore pe zi și o îmbunătățire a simbriei. Ordinea numai cu ajutorul miliției comandate deja se va pute restabili.

Starea sanitară a feciorilor din armată în 1900. La începutul anului 1900 se aflau la trupe și în spitalele armatei monarhiei 8940 feciori bolnavi; ear' în decursul aceluși an s'au mai bolnăvit și au fost sub tratament medical 193.731 bolnavi, dintre cari 98.679 au fost în spitale. Dintre toți bolnavii militari în acel an s'au vindecat: 172.221 și au murit: 862, din pricina diferitelor boale. Cele mai multe îmbolnăviri s'au întâmplat în lunile Ianuarie — Maiu și Octomvrie — Decemvrie.

Maialul școalelor române din Brașov, care este o zi de bucurie nu numai pentru școlari, ci și pentru popor, care ia parte la el în număr mare, s'a ținut Miercuria trecută în Stejeriș. A fost adevărată plăcere — zice „Gaz. Trans.” — a privi în dimineața acestei zile între orele 7 și 8 la mândrul cortegiu format la plecarea de elevii tuturor școalelor elementare, de băieți și fete, a gimnasiului mic și a școalei reale și comerciale și a gimnasiului mare. Gimnasiștii din clasele superioare au cântat înaintea gimnasiului în prezența directorului și a corpului profesoral și apoi au pornit în șiruri duble și în sunetul muzicii militare. Un public foarte numeros din toate clasele societății noastre și mai ales poporul din Scheiu a luat part. Timpul era frumos, dar pe la amiază se ridicaseră nori și pe la 5 oare d. a. începuseră ploaie măruntă, care curmă petrecerea tinerimii, precum și a poporului, ce tocmai intrase în marea horă tradițională. Cu toate acestea toți au rămas satisfăcuți de frumoasa petrecere.

Nouă materie de explozie. Se anunță din New-York, că un anume *Hiram Maxim* a inventat o nouă materie de explozie, care a fost cumpărată de guvernul Stateilor Unite. Noua materie poartă numirea *Maximit* și efectul ei omorător e cu mult mai straniu decât al așa numitului *Lydit*; chipul de tratare cu noul explosiv e absolut fără pericol, și în asta consistă avantajul principal. Cartușele fabricate din noua materie străbat prin o placă de oțel în grosime de 15 centimetri și numai după asta explodează.

Teatralist sinucigaș. Foile maghiare înregistrează știrea, că teatralistul *Jorend Victor* din Macău s'a sinucis zilele trecute din pricina că, înamorat fiind de o fată Irma, n'a putut s'o iea de soție din cauza miseriei, în care se mistue peste tot teatraliștii unguri din țeară.

Notar hoț. Se telegrafează din Cinci Biserici (Pecs), că notarul cercual *Szita Sándor* din comuna Rázmeeske, după ce a defraudat suma de 40.000 cor. dela Banca Agrară, al cărei agent era, a fugit în lume. E cercutat în țeara întreagă, pentru-că se crede, că hoțul notar, ca ofițier al statului, a păgubit și comunele, în cari își exercita puterea notăreșiei.

Bánffy — dorește! Sub titlul „Semnul timpurilor”, foaia lui Bánffy „Magyar Szó” în numărul de azi (11 l. c. n.) spune următoarele:

„In Alsó-Kubin a început să apară o foaie nouă politică, în limba maghiară, cu titlul „Testvériség” (Frățietatea), care pretinde executarea legii de naționalități. Intre împregiurările de azi, când uneltirile naționalităților iau formă împământătoare, ar fi poate mai cu scop: urgentarea abrogării totale a acestei legi nemiluite”.

Bánffy, Bánffy, vis villst Du noch mehr?!

Cum scriu ziarele maghiare. Dăm mai la vale o probă despre perversitatea cum scriu ziarele maghiare despre lucrurile din România. Vineri seara în sala consiliului

comunal din București s'a întâmplat adică o scenă regretabilă. Un funcționar al primăriei, dl D. Rocco a lovit pe consilierul Ciocanelli, care-l acuzase de necoresctivități administrative. Imediat însă justiția a fost sesisată și agresorul arestat.

Faptul acesta „Egyetértés” îl prezintă astfel:

„Crisa capitalei României. Corespondentul nostru din București ne telegrafează, că erl și alaltăeri consiliul comunal a ținut ședința de constituire (Prima minciună!). În ședința consilierul Ciocanelli a insultat pe primarul *Procopie Dumitrescu* (a doua minciună). Peste tot, în decursul ședinței consilierii s'au acuzat reciproc cu hoșie și escrocherie. (A treia minciună!) *Bibescu* a adus dovezi despre furtisagurile lui *Ciocanelli* (a patra minciună!). Consilierul *Ciocanelli* a atacat atunci pe prințul *Bibescu* (a cincia minciună: prințul *Bibescu* nu-l censilier!) și l'a trântit la pământ (a șeasa minciună), ear oamenii s'ei aduși în sală au bătut până la sânge și pe celloați consilierii (a 7-a minciună!). Sergenții orașenești au vrut să-l despartă pe combatanții, dar partida infuriată a lui *Ciocanelli* i-a bătut până la sânge și pe aceștia de i-a lăsat jumătate morți... Alegerea de primar nu s'a putut face astfel...”

Cu astfel de minciuni grosolane se tratează cititorii presei maghiare. Îndeosebi când e vorba de România, minciunile devin și diugustătoare și ridicole.

Bulgăroaicele în politică. Se anunță din *Sofia*, că damele bulgare de-acolo au pornit între ele o vânătoare după prinderea de iscălituri pe-o petiție, ce au de gând s'o adreseze congresului internațional de pace la Paris, cu scopul ca să ceară sprigunul acestuia pentru acțiunea comitetului bulgar-macedonean în contra Sultanului.

Ar avé însă doamnele Bulgăroaice alte lucruri de făcut, mai vrednice de chemerea lor.

Darurile micii princese a Italiei. Se anunță din Roma, că nou-născutei princese *Iolanda* a Italiei i s'au trimis mulțime de daruri scumpe, mai ales lucruri, pe cari le va pute folosi numai după-ce va fi mare. Intre mulțimea de cadouri prețioase ocupă locul prim cel trimis de bunica *Margareta*, regina-văduvă. Acesta e un admirabil aparat pentru spălat, la care ștergarele sunt artistic lucrate de însași regina-văduvă. Cadourile de păpușă mica princesă le-a primit dela mamă sa, regina *Elena*. După obiceiul casei de Savoia, dacă i se naște copilă, cadourile nou-născutei i-se împodobesc cu panglică în colorii roșu, ear' dacă e băiat, cu colorii albastre; de astă-dată e o abateră, căci cadourile micuței *Iolanda* sunt împodobite cu panglică albastre. Fașe atâtea i-s'au făcut micel princese, că în fiecare zi poate avé alta nouă, și toate sunt preparate din mătăasă împodobită cu dantelă de Veneția. Cea mai frumoasă fașă e aceea, în care mica princesă va fi proșinată prin act sârbătoresc curții regale și ministrilor țării. La capul acestei fașe e brodată cu fir de aur o coroană, ear deasupra ei un porumbel, având în cioc o ramură de maslin.

Din tragedia amorului. Vineri trecută la gara din *Caransebeș* s'a petrecut un act de tot tragic. Un tiner sub-locotenent dela regimentul 43 de infanterie de-acolo, anume *Richard Poletini* (născut Italian), se înamorasă de frumoasa domnișoară *L. B.* de-acolo, în vârstă de 17 ani, pe care o ceruse de soție. Tatăl copilei însă, deși tinerii se iubiau mult, s'a opus și, ca să pună capăt întâlnirilor lor, și-a trimis flica la niște rude din provincă. La plecare, tinerul sub-locotenent a însoțit-o până la gară, unde, în desperația sa, avea de gând să tragă un glonț de revolver mai întâiu asupra fetel și al doilea asupra sa. Cea dintâiu nu i-a succedat, din cauza mulțimii de public adunat. Astfel, cu sufletul amărît și rănit, sub locotenentul și-a luat rămas bun în chipul cel mai mișcător dela perduta sa iubită. Ultimele-i cuvinte fură: „La revedere pe cealaltă lume! Și când trenul pleca din gară spre Orșova, — sub-locotenentul a intrat în sala de așteptare și

și-a tras un glonț în pept. Rana e gravă de tot, dar n'a produs moarte, și e speranță să scape.

Arderea cadavrelor se lățește. Zilele trecute societatea crematorică din Paris și-a ținut a 20-a adunare generală, când secretarul general prin raportul său a constatat, că arderea cadavrelor tot mai mult se lățește în toată lumea. Așa, zice, de present se află: în Germania 6 crematorii, în Angliera 5, în Italia 23 și în Statele-Unite 25, în cari anul trecut s'au ars 13.000 cadavre. Afară de astea — se spune în raport, — arderea cadavrelor și-a făcut drum și în Svițera, Danemarca, Svedia etc., mai ales însă în Japonia. În 1900 s'au ars în Paris 5825 cadavre. Afară de Paris, în Franca se află până acum numai 2 crematorii: în *Rouen* și *Reims*; în Lyon acum se construiește unul, ear' în *Nizza* s'a format o societate pentru instalarea unui crematoriu.

Anarhiști arestați. Din Paris se telegrafează, că poliția de-acolo a deținut pe doi anarhiști primejdioși: *Vigot*, fotograf și *Decoué*, zugrav. La locuința lor s'a găsit mulțime de materii și unelte explosive.

Un autor prințiar. Din Atena se anunță, că al treilea fiu al părechei regale grecești, prințul *Nicolau*, care se bucură de mare renume în literatura militară, în timpul din urmă se ocupă norocos și cu poezia. A scris deja mai multe comedit, cari ocupă loc de frunte în noua literatură grecească. Prin comedia sa mai nouă „*Anamorphetais*”, prințul-autor a câștigat premiul literar al universității grecești. Deși de mai multe-ori a fost provocat, autorul piesel premiat nu s'a prezentat. Lumea însă știe, că autorul premiat nu e altul, decât prințul regal *Nicolau*, de present unul din cei mai distinși scriitori moderni ai Greciei.

Intâia carte de scriere și citire, de *Enea Hodoș*, profesor, aprobată de înaltul minister al cultelor și instrucțiunii publice și de Consistorul diecesan din *Cransebeș*, s'apărut în a 2-a ediție, și a fost aprobată și de Consistorul diecesei *Aradului*, pentru usul școalelor noastre populare.

Atragem atențiunea învățătorilor nostri asupra acestei cărți bine întocmite și care a fost întrebuițată cu bun rezultat la școalele în cari până acuma a fost introdusă.

ULTIME ȘTIRI.

Războiul buro-anglez.

Londra, 10 Iunie. La întrebarea ministrului de războiu *Brodrick*, lordul *Kitchener* desminte știrea, că *Englezii* ar fi prins și bătut în 5 l. c. o trupă de *Buri*, cari erau sub comanda lui *Bayer*.

„Daily Mail” raportează din *Bru-xella*, că soția comandantului *Botha* va vizita în 12 l. c. pe *presidentul Krüger*.

Londra, 10 Iunie. O foaie engleză de aici raportează din isvor pretins autorizat, că *Mercuria* trecută între lordul *Kitchener* și generalul *Botha*, după tractări îndelungate la *Standerton*, s'a încheiat o pace provizorie, ale cărei condiții sunt ținute în secret. După știrea acelei foi, speranța pentru încheierea păcii definitive crește pe zi ce trece. Asta se deduce și din împregiurarea, că în ultimele 24 ore s'a sistat pornirea novelor vapoare din portul englez în *Africa-sudică*. Soția lui *Botha*, sosită la *Londra*, a fost primită Luni de șeful oficiului coloniilor; ear' mai târziu a avut întâlnire cu *Roberts* și cu ministrul de războiu.

Din China.

Peking, 10 Iunie. Prințul *Li-Hung-Ciang* a primit o depeșă oficioasă, în care

i-se spune, că curtea imperială chineză se reîntoarce la *Peking* pe la finele lunii August.

Jochama, 10 Iunie. Comandantul-șef al trupelor aliate din China, contele *Waldersee* a sosit azi la *Kobe*, unde a debarcat. La vorbirea de primire a primarului, *Waldersee* a răspuns foarte afabil și a tras la consulatul german de acolo. De aci *Waldersee* a plecat peste *Koto* la *Tokio*.

În insula *Quel* au decurs de curând lupte vrăjmașe între creștini și indigeni.

PARTEA LITERARĂ.

Despre Țiganiada lui Budai-Deleanu

de

G. Bogdan-Duică.

(Urmare.)

Dee-mi-se aici voie să-mi închipuiesc că *Budai-Deleanu*, care la 1817 va fi încurajat pe concetățeanul său *Răcocea* să încereze a publica la *Lemberg* o gazetă românească și care, după *Cipariu*, avea însuși aceeași intenție pe la 1821¹⁾, va fi fost, cel puțin ocașional, un cetitor al acestei noutăți în *Ardeal*. În tot cazul el vedea și aici ce putea să vază din toată publicistica contemporană, vedea cum noua politică a împăratului avea pretutindenea nevoie de arme noi, de oameni noi. Printre acești oameni și-a căutat mai apoi și el locșorul său, pe care glumind îl caracterizează în *Țiganiada*, acolo unde arată de ce condiție grea a atârnat scrierea povestii lui *Bectcherec*, căci

De nu ar fi pene, nu ar fi condeie,
Fără condeiu nice ar fi scrisoare,
Nici ar avea cel înțelept chieie
Să deschidă lumii viitoare
Arhivele vremilor trecute
Prin înșirarea slovelor mute.

Deci tuturor, cari poartă pene
De condei, trebuie să se închine
Oamenii cel mai; găștelor sătene
Mai virtos cinstea li-se cuvine
Dintru toate; căci fără de aceste
Unde ar fi a lui *Bectcherec* poveste?²⁾

Evident, *Budai-Deleanu* se așează în rândul bărbaților de progres politic și intelectual din *Transilvania*.

Dar aici s'ar putea să fiu întrebat, cu ce drept urc tocmai până în această vreme rădăcinile părerilor și hotărîrilor lui *Budai-Deleanu*, când dovezile scrise tm lipsesc? Răspund: cu dreptul analogiei și numai cu atâta drept cât dă o analogie.

Văd, anume că mai târziu *Budai-Deleanu* se face apărătorul unor măsuri de guvern, care se luaseră din același timp sau și de mai înainte chiar. Și nu-l de admis că el, întreg și inteligent, n'ar fi avut din capul locului o părere lămurită despre acele măsuri. În lucrurile mărunte ca și în cele mari el este totdeauna om de lumea nouă, este, cu o vorbă, iosefinist.

Voiu dovedi aceasta, arătând mai pe larg ce este iosefinismul și mai ales ce formă a luat el la *Budai-Deleanu*.

Iosefinismul n'a apărut fără să fie anunțat de semne foarte elocvente. Lupta pentru reformarea Austriei începuse din domnia *Mariel Teresiei*. Această luptă s'a concretizat într-o acțiune de stat și publicistică pentru consolidarea reală și teoretică a drepturilor și puterii monarhice, pentru ca ea să fie apoi folosită fără contradicție la regenerarea țării *habsburgice*.

1) T. Cipariu, *Principii*, p. 325.
2) Identice se exprimă și poezia vienez *Aloys Blumauer*, modelul german al lui *Budai*, într-o poezie cu titlul *Lob der Gans* (Sammliche Werke, Königsberg, 1827, p. 107):

Und ohne deine weisheitsvollen Spulen,
Wo wäre Wissenschaft,
Wo unsre Kanzeleyen, hohe Schulen,
Und unsre Antorschaft?

(Va urma.)

Editor. *Aurel Popovici Barclanu*.
Red. respons. *Ioan Russu Șirlianu*.

509—1901

végrh. szám.

Arverési hirdetmény.

Alulírt bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t.-cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a m.-radnai kir. járásbíróság 1900. évi Sp. 689/4 számú végzése következtében Dr. Morariu Valér, m.-radnai ügyvéd által képviselt Spatari Ivantie javára Baltyán Alexané Muntean Elena ellen 68 kor. s jár. erejéig 1901. évi Május hó 7-én foganatosított kielégítési végrehajtás útján lefoglalt és 702 koronára becsült következő ingóságok u. m.: különbféle házi butorok és egyéb ingóságok nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a m.-radnai kir. járásbíróság 1901. évi V. 248/2 számú végzése folytán 68 kor. tőkekövetelés, váltó díj és eddig összesen 33 kor. 60 fillérben bíróilag már megállapított költségek erejéig Baltyán Alexané szül. Muntean Elena herzovai lakásain leendő eszközzésére 1901. évi június hó 19-ik napjának délelőtti 10 órája határidőül kitűzetik és ahhoz a venni szándékozók oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t.-cz. 107. és 108. §-a értelmében készpénzfizetés mellett a legtöbbet ígérőnek, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni.

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le és felülfoglaltatják s azokra kielégítési jogot nyertek volna, ezen árverés az 1881. évi LX. t.-cz. 102. §. értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Kelt M.-Radnán, 1901. évi június hó 6. napján.

Smkál János, kir. bírósági végrehajtó.

610 1—1

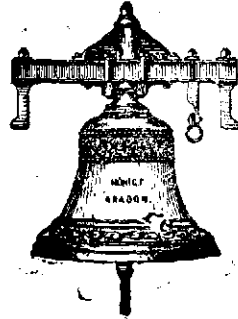
Frideric Hönig

Turnătorie de clopote și metal, fabrică de pompe, arangeată pe motor de vapor,

Arad, strada Rákóczy Nr. 11-28

S'a fondat la 1840.

Premiată la 1890 cu cea mai mare medalie de stat.

Cu garanție pe mai mulți ani și pe lângă cele mai favorabile condiții de platire — recomandă clopotele sale cu patentă ces. și reg., invenție proprie, cari au avantajul că, față cu ori-ce alte clopote, la turnarea unui și aceluiași clopot tare și cu sunet odânc, — se face o economie de 20—30% la greutatea metalului.

Recomandă totodată clopotele de fer, ce se pot învêrți și postamentele de fer, prin a căror întrebuițare clopotele se pot scuti de crepat și chiar și cele mai mari clopote se pot trage, fără-ca să clătine turnul.

Recomandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroand de fer, ce se poate învêrți, cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schimbarea lor cu clopote noue pe lângă o supra-solvire neînsemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimite gratis.

18—52

A apărut

Și se află de vânzare la administrația „Trib. Poporului“ următoarele opuri:

	coroana	fler
1.) „Geografia Comitatului Arad“, pentru clasa a III-a școalelor populare, de Damaschin Medre, învățător; aprobat de Ven. Consistor ilustrată cu chărți geografice	—	—70 „
2.) „Lupta pentru drept de Dr. Rudolf Ihering traducere de T. V. Păcățean,	—	2.— „
3.) „Judecătorile cu jurații“ — de Teodor V. Păcățeanu,	—	—80 „
4.) „Libertatea“ — de Ioan Stuart Mill, tradusă de T. V. Păcățeanu,	—	2.— „
5.) „Principiile politicele“, după Dr. T de Holtzendorf, de T. Păcățeanu	—	4.— „
6.) „Caractere morale“ — exemple și sentințe culese din istoriile și literaturile popoarelor vechi și moderne, de Ioan Popea, profesor în Brașov.	—	2.50 „
7.) „Războiul pentru neatârnată“ de George Coșbuc.	—	1.20 „
8.) „Vieritul“ — de Petru Vancu,	—	1.— „
9.) „Teoria Dramei“ — de Dr. Iosif Blaga.	—	3.60 „
10.) „Juvenilia“ — de Sextil Pușcariu.	—	1.60 „
11.) „Cuvântări bisericesti“ — traduse de Ioan Genț.	—	5.— „
12.) „Pribeag“ — de Ioan Iosif Scoopol,	—	1.50 „
13.) Instrucțiuni populare populare despre Datorințele și Drepturile purtătorului de dare edate de Vilhelm Niemandz	—	1.20 „
14.) „Ioan Botezătorul, tragedie în 5 acte și un preludiv tradusă de Il. Chendi și C. Sandu după Hermann Sudermann	—	2.— „
15.) Henric Ibsen „Ziua Invierei“ Epilog dramatic în 3 acte traducere de Il. Chendi și C. Sandu	—	1.— „

La comanda să se mai adauge de fle-care op 10 fleri spese postale.